

МЪРНИ РОТОВАРЦИ

Анатомия на държавата





Превод: Мария Велкова, Силвия Янакиева, Адриан Николов

Редактор: Даниел Василев

Коректор: Мануела Геренова

Корица: Мануела Геренова

Оригиналният текст е публикуван от Mises Institute под Creative Commons Attribution License 3.0.

ISBN: 978-1-933550-48-0



*Най-голямата заплаха за държавата е
независимата интелектуална критика.*

Мъри Ротбард

Съдържание

<i>Какво държавата не е</i>	5
<i>Какво е държавата</i>	7
<i>Как държавата се съхранява</i>	9
<i>Как държавата разширява своите граници</i>	15
<i>От какво се страхува държавата</i>	21
<i>Как държавите се отнасят една към друга</i>	23
<i>Историята като съревнование между държавната власт и властта на обществото</i>	26

Какво държавата не е

Държавата почти винаги е разглеждана като институция за социални услуги. Някои теоретици изразяват почит към държавата като апотеоз на обществото; други гледат на нея като на дружелюбна, макар и неефективна организация за постигане на социалните цели; но почти всички я намират за необходимо средство за постигане на целите на човечеството, средство, което да се противопостави на „частния сектор“ и което често печели в това съревнование за ресурси. С възхода на демокрацията, отъждествяването на държавата с обществото е нараснало дотолкова, че става обичайно да се чуват мнения, които нарушават почти всеки принцип на логиката и здравия разум като например „ние сме правителството“. Полезният събирателен термин „ние“ е позволил да се хвърли идеологическа маскировка върху реалността на политическия живот. Ако „ние сме правителството“, тогава каквото и да направи едно правителство на индивида, действията му не само са справедливи и нетиранични, но също така и „доброволни“ от страна на въпросния индивид. Ако правителството влезе в огромен дълг, който трябва да бъде изплащан чрез облагане с данък на една група в полза на друга, тази реалност на бремето се прикрива от изказването, че „ние го дължим на себе си“; ако правителството принуди някого да служи в армията или го хвърли в затвора за дисидентско мнение, тогава той „го причинява на себе си“ и, следователно, нищо лошо не е станало. Разсъждавайки по този начин, всички евреи, убити от нацисткото правителство, *не* са убити; напротив, те трябва да са „извършили самоубийство“, тъй като те *са били* правителството (което е демократично избрано) и, следователно, каквото и правителството да е направило с тях, за тях то е било доброволно. Човек не би си и помислил, че е необходимо да се отдава толкова голямо значение на този въпрос, но въпреки това преобладаващата маса от хора вярват в тази заблуда в по-малка или по-голяма степен.

Трябва следователно да подчертаем, че „ние“ *не* сме правителството; правителството *не* е „ние“. Правителството по какъвто и да е начин не „представява“ мнозинството от хората.¹ Но дори и да можеше, дори ако 70% от хората решат да избият останалите 30%, това все пак би било убийство, а не доброволно самоубийство от страна на изкланото малцинство.² Не трябва да се позволява на никакви сравнения с организъм, на никакви невалидни твърдения, че „ние сме част един от друг“, да прикрият този фундаментален факт.

Ако тогава държавата не сме „ние“, ако тя не е „човешкото семейство“, което се събира, за да разреши общите проблеми, ако тя не е среща на ложата или кънтри клуба, тогава

¹ В тази глава не можем да разгледаме многобройните проблеми и заблуди на „демокрацията“. Достатъчно е да се каже, че истинският пълномощник, или „представителя“, на индивида е винаги подчинен на неговите заповеди, може да бъде уволнен по всяко време и не може да действа в противоречие с интересите или желанията на своя господар. Очевидно, „представителят“ в една демокрация никога не може да изпълни тези представителни функции, които са единствените съвместими с едно либертарианско общество.

² Социалдемократите често твърдят, че демокрацията – изборът на управляващи от мнозинството – логично предполага, че мнозинството трябва да остави известни свободи на малцинството, за да може малцинството някой ден да се превърне в мнозинство. Освен другите си недостатъци, това твърдение очевидно не издържа критиката в случаите, при които малцинството не може да стане мнозинство, например, когато малцинството е от различна от мнозинството расова или етническа група.

какво е тя? Накратко, държавата е онази организация в обществото, която се опитва да поддържа монопол върху използването на силата и насилието на дадена териториална област; по-точно, това е единствената организация в обществото, която получава своите приходи не чрез доброволен принос или чрез плащане за използваните услуги, а чрез принуда. Докато другите индивиди или институции получават дохода си посредством производството на стоки и услуги и чрез мирната и доброволна продажба на тези блага на други индивиди или организации, държавата получава приходите си посредством употребата на насилие; тоест чрез заплахата със затвор и оръжие.³ Използвайки сила и насилие, за да получи своите приходи, държавата в общи линии отива дори още по-далеч, регулирайки и определяйки и другите действия на отделните граждани. Човек би си помислил, че това просто наблюдение на всички държави в историята и по света би могло да бъде достатъчно доказателство за нашата теза; но заразата с мита за дейността на държавата е съществувала дълго и поради това е нужно да я разгледаме в по-големи детайли.

³ Joseph A. Schumpeter, *Capitalism, Socialism, and Democracy* (New York: Harper and Bros., 1942), p. 198
„Конфликтът, или противоречието, между частната и публичната сфера е първоначално подсилен от факта, че... държавата преживява от приходи, които са произведени в частната сфера за частни цели и е трябвало те да бъдат отклонени от тези цели посредством политическа сила. Теорията, която обяснява данъците като аналогични с клубните такси или със закупуването на услуга, да кажем, от лекар, само доказва колко отдалечена от научните привички на ума е тази част от социалните науки.“
Виж също Murray N. Rothbard, “The Fallacy of the ‘Public Sector,’” *New Individualist Review* (Summer, 1961): 3ff.

Какво е държавата

Раждаме се голи на този свят и ни се налага да се научим как да ползваме ресурсите, които ни е предоставила природата, и как да ги превръщаме (например чрез инвестиции в „капитал“) в обекти, предмети и места, които могат да задоволят потребностите ни и да подобрят стандарта ни на живот. Единственият начин, по който можем да направим това, е като употребяваме своите ум и енергия, за да превръщаме ресурсите (иначе казано като произвеждаме) и като разменяме своя продукт срещу този на другите. Хората са установили, че процесът на доброволна размяна позволява да се увеличи значително производителността и оттам стандартът на живот на всички, които участват в него. Следователно, единственият „естествен“ начин, по който хората оцеляват и повишават благосъстоянието си, е като използват интелигентността и енергията си в рамките на процеса на производство и размяна. Човек първо открива природните ресурси, а след това ги трансформирайки ги („смесва труда си с тях“, ако ползваме израза на Джон Лок), ги прави частна собственост и разменя своята собственост срещу тази на другите, придобита по сходен начин. По тази причина типът обществено устройство, от който природата на човека се нуждае, е общност, основана на принципите на „правото на собственост“ и на „свободния пазар“, на който се подаряват или разменят тези права. Този тип устройство е научило хората да избягват „примитивните“ методи на борба за ограничените ресурси, при които А може да получи достъп до даден ресурс само за сметка на Б, като вместо това те са започнали умножават тези ресурси в мирния и хармоничен процес на производство и размяна.

Германският социолог Франц Опенхаймер посочва, че съществуват два взаимно изключващи се метода за придобиване на собственост. Единият е описаният по-горе подход на производство и размяна, който той нарича „икономически метод“. Другият е по-лесен, защото не изисква продуктивност; това е методът на придобиването на собственост посредством отнемане на продукта и услугата на другите чрез употребата на сила. Това е еднолична конфискация – с други думи, кражба – на собствеността на другите. Опенхаймер нарича този подход „политически метод“. Очевидно е, че мирната употреба на разума и енергията в процеса на производство е „естественият“ за хората метод: това е подходът, който позволява тяхното оцеляване и просперитет. Ясно е също така, че насилственият, експлоататорски подход противоречи на естествения ред: той представлява форма на паразитизъм, която, вместо да увеличава произведените блага, ги намалява. „Политическият метод“ насочва част от производството към паразитна и разрушителна личност или група. Това пренасочване не само намалява количеството произведени блага, но и намалява желанието на произвеждащите да създават блага освен тези, които са необходими за собственото им оцеляване. В дългосрочен план грабителят разрушава собственото си благосъстояние като намалява или напълно премахва източника на благата си. Дори в краткосрочен план насилникът действа противно на човешката природа.

Вече сме в състояние да отговорим на въпроса „Какво представлява държавата?“ Държавата, ако ползваме терминологията на Опенхаймер, е „организация, основана на политическия метод“; тя представлява систематизация на хищническия процес на грабеж

на дадена територия.⁴ Тъй като престъпленията в най-добрия случай са спорадични, паразитизмът при тях е краткотраен и може да бъде прекратен във всеки един момент в случай, че жертвите решат да му се противопоставят. Държавата обаче създава законен, уреден и систематичен метод за заграбване на частна собственост; тя позволява сигурно, безопасно и относително „мирно“ съществуване на паразитна класа в обществото.⁵ Тъй като създаването на благата винаги трябва да предшества хищничеството, свободният пазар по необходимост предшества създаването на държавата. Тя не се създава по силата на „обществен договор“, а винаги е резултат от завоевание и експлоатация. Класическият метод е спечелилото войната племе за известно време да престане да граби и убива членовете на победеното племе когато осъзнае, че продължителността на грабежа ще бъде по-дълга, а той ще бъде по-лесен – а и цялата ситуация ще е по-приятна – в случай, че на победеното племе бъде разрешено да живее и произвежда, а победителите се заселят на неговата земя и започнат да събират редовен годишен данък.⁶ Този метод за създаване на държава може да бъде илюстриран със следния пример: в хълмовете на Южна „Руритания“ шайка бандити успяват да установят контрол над територията на областта, а техният главатар се обявява за „Крал на суверенното и независимо управление на Южна Руритания“. В случай, че неговите хора успеят да удържат управлението за известно време, новата държава ще е станала част от „семейството на народите“, а бившите главатари на бандитите ще се превърнат в законната благородническа класа на новото кралство.

⁴ Franz Oppenheimer, *The State* (New York: Vanguard Press, 1926) pp. 24–27: „Има два фундаментално противоположни метода, чрез които хората, които се нуждаят от блага, придобиват необходимите средства за задоволяване на потребностите си. Това са работата и грабежът, собственото производство и насилственото отнемане на плодовете на труда на другите... Предлагам в последващата дискусия да наричаме производството и размяната на собствения продукт срещу този на другите „икономически метод“ за задоволяване на нуждите, а заграбването на произведеното от другите – „политически метод“. ... Държавата е организация на политическия метод. Следователно няма как да се появи държава, освен ако икономическият метод не е създал определени блага, които задоволяват човешките нужди и които могат да бъдат отнети чрез насилствен грабеж.“

⁵ Албърт Джей Нок описва доста добре как „държавата поема и налага своя монопол върху насието... тя забранява убийствата от частни лица, но самата тя организира убийства в колосални размери. Тя наказва кражбите, извършени от частни лица, но самата тя си взима безнаказано каквото си иска, независимо дали става дума за собствеността на неин гражданин, или чужденец.“ Nock, *On Doing the Right Thing, and Other Essays* (New York: Harper and Bros., 1929), p. 143; quoted by Jack Schwartzman, "Albert Jay Nock—A Superfluous Man," *Faith and Freedom* (December, 1953): 11.

⁶ Oppenheimer, *The State*, p. 15: „Какво, тогава, представлява държавата като социологическо понятие? Държавата, по своя произход... е институцията, наложена от победилата група хора върху победената група с единствена цел регулиране на властта на победилата група над победената група и осигуряване на защита от вътрешни бунтове и нападения отвън. Телеологически, тази власт няма никаква друга цел освен икономическата експлоатация на победените от победителите.“

Де Жувенел пише, че „Държавата, по своята същност, е резултат от успеха на група бандити, които налагат властта си над малки, отделни общности“. Bertrand de Jouvenel, *On Power* (New York: Viking Press, 1949), pp. 100–01.

Как държавата се съхранява

Веднъж щом държавата е създадена, основното предизвикателство пред управляващата група или „каста“ е как да съхрани властта си.⁷ Докато силата е техният *modus operandi*, то най-важният и дългосрочен проблем е създаването на идеология. А за да може да продължи да властва, *всяко* едно управление (не само „демократичното“ управление) трябва да разполага с подкрепата на мнозинството от поданиците си. Тази подкрепа, трябва да се отбележи, не е необходимо да е под формата на активен ентузиазъм; достатъчно е и пасивното примирение като с неизбежен природен закон. Но подкрепа, под формата на някакъв вид приемане на властта, трябва да е налице; в противен случай малцинството на управляващите ще бъде отхвърлено от активната съпротива на мнозинството. Тъй като хищничеството трябва да се издържа от остатъчното производство, по необходимост, класата, която съставлява държавата – професионалната бюрокрация (и аристокрацията) – трябва да е малцинство на определена територия, въпреки че е възможно да подкупва съюзници сред важните групи в обществото. Следователно, основната задача на управляващите винаги е да си осигурят активната или примирена подкрепа на мнозинството.^{8,9}

Един от методите за осигуряване на подкрепата на мнозинството е чрез създаване на преки икономически интереси. Следователно, кралят не може да управлява сам; той се нуждае от значителна група последователи, които се ползват от облагите на властта, например членовете на държавния апарат като професионалната бюрокрация или благородническата класа.¹⁰ Това обаче създава само малцинство от верни поддръжници и дори купуването на подкрепа чрез субсидии и отдаване на специални привилегии все още не осигурява съгласието на мнозинството. За това масово приемане на властта, мнозинството трябва да бъде убедено от *идеология*, според която даденото управление е

⁷ За огромната разлика между „каста“ като група с привилегии или ограничения, насилствено предоставени или наложени от държавата, и марксистката концепция за обществена „класа“ виж Ludwig von Mises, *Theory and History* (New Haven, Conn.: Yale University Press, 1957), pp. 112ff.

⁸ Това примирение, разбира се, не предполага, че властта на държавата е станала „доброволна“; защото дори и подкрепата на мнозинството да е активна и ревностна, тя не е еднородна и присъща на всички граждани.

⁹ Това, че всяко правителство, независимо колко е „диктаторско“ спрямо индивидите, трябва да си осигури такава подкрепа, е доказано от такива проникателни политически мислители като Етиен де ла Боатие, Дейвид Хюм и Лудвиг фон Мизес. Виж David Hume, "Of the First Principles of Government," in *Essays, Literary, Moral and Political* (London: Ward, Locke, and Taylor, n.d.), p. 23; Étienne de la Boétie, *Anti-Dictator* (New York: Columbia University Press, 1942), pp. 8–9; Ludwig von Mises, *Human Action* (Auburn, Ala.: Mises Institute, 1998), pp. 188ff. За повече информация за приноса на ла Боатие към анализа на държавата, виж Oscar Jaszi и John D. Lewis, *Against the Tyrant* (Glencoe, Ill.: The Free Press, 1957), pp. 55–57

¹⁰ La Boétie, *Anti-Dictator*, pp. 43–44. „Когато управникът се превърне в диктатор... всички онези, които са изпълнени със силна амбиция или изключително сребролюбие, се събират около него и го подкрепят, за да могат да се доберат до част от плячката и да станат малки главатарии под властта на големия тиран.“

добро, мъдро, или, в най-лошия случай, неизбежно и със сигурност е по-добро от всички други възможни алтернативи. Разпространяването на тази идеология сред хората е най-важната социална задача на „интелектуалците“. Тъй като повечето хора не създават собствени идеи и не ги премислят независимо, те пасивно следват идеите, възприети и разпространявани от интелектуалците. Интелектуалците следователно са „творците на мнение“ в обществото. И тъй като държавата най-отчаяно се нуждае именно от формирането на мнение, основата на вековния съюз между държавата и интелектуалците става ясна.

Видно е, че държавата се нуждае от интелектуалците; не е толкова очевидно обаче защо интелектуалците се нуждаят от държавата. Казано по-просто, можем да кажем, че прехраната на интелектуалците в условията на свободен пазар не е сигурна. Причината за това е, че интелектуалецът трябва да разчита на ценностите и избора на мнозинството от останалите членове на обществото, а характерна черта именно на тези маси е, че те като цяло не се интересуват от интелектуални въпроси. Държавата, от своя страна, е готова да предложи на интелектуалците сигурна и постоянна работа в държавния апарат, а чрез нея – надежден доход и престиж. Интелектуалците биват възнаградени прекрасно за важната функция, която изпълняват за управниците, към чиято група те вече се причисляват.¹¹

Съюзът между държавата и интелектуалците е илюстриран добре от голямото желание на преподавателите в Берлинския университет да станат „интелектуален бодигард на династията Хохенцолерн“. В наши дни трябва да отбележим издайническия коментар на един от известните марксистки учени по повод на критичния анализ на античния ориенталски деспотизъм от професор Витфогел: „Цивилизацията, която професор Витфогел така енергично напада, е била такава, която е можела да превърне поети и учени в управници.“¹² От безбройните примери можем да се спрем и на скорошното развитие на „науката“ на стратегията, подчинена на основния орган на държано насилие – войската.¹³ Друга почитана институция е на официалният или „придворен“ историк,

¹¹ Това по никакъв начин не означава, че всички интелектуалци се съюзават с държавата. За съюза между интелектуалците и държавата виж Bertrand de Jouvenel, "The Attitude of the Intellectuals to the Market Society," *The Owl* (January, 1951): 19–27; пак там, "The Treatment of Capitalism by Continental Intellectuals," in F.A. Hayek, ed., *Capitalism and the Historians* (Chicago: University of Chicago Press, 1954), pp. 93–123; reprinted in George B. de Huszar, *The Intellectuals* (Glencoe, Ill.: The Free Press, 1960), pp. 385–99; и *Schumpeter, Imperialism and Social Classes* (New York: Meridian Books, 1975), pp. 143–55.

¹² Joseph Needham, "Review of Karl A. Wittfogel, *Oriental Despotism*," *Science and Society* (1958): 65. Нийдхам също така пише, че „наследствените [китайски] императори са били обслужвани във всички епохи от много дълбоко хуманни и прозорливи мислители“ (стр. 61). Витфогел посочва конфуцианската доктрина, според която силата на управляващата класа почива на подчинените ѝ джентълмени мислители-бюрократи, предопределени да бъдат професионалните управници, ръководещи масите от населението. Karl A. Wittfogel, *Oriental Despotism* (New Haven, Conn.: Yale University Press, 1957), pp. 320–21 and passim. За мнение, противоположно на това на Нийдхам, виж John Lukacs, "Intellectual Class or Intellectual Profession?" у de Huszar, *The Intellectuals*, pp. 521–22

¹³ Jeanne Ribs, "The War Plotters," *Liberation* (August, 1961): 13. „стратегите настояват, че тяхната работа заслужава „достойнството на академичния еквивалент на военната

чиято роля е да налага възгледите на управляващите за техните собствени действия и за тези на предшествениците им.¹⁴

Много и различни са аргументите, чрез които държавата и интелектуалците ѝ убеждават поданиците си да подкрепят управлението. В основата си стандартните аргументи могат да бъдат обобщени по следния начин: (а) господарите на държавата са велики и мъдри хора (те „управляват по силата на божествено право“, те са „аристокрацията“ на човечеството, те са „учени експерти“), много по-велики и по-мъдри от добрите, но глупави поданици и (б) управлението на държавата е неизбежно, абсолютно необходимо и много по-добро в сравнение с неопикуемото зло, което би последвало разпада ѝ. Съюзът на църквата и държавата е един от най-старите и най-успешни модели на такава симбиоза. Владетелят или получава властта си от Бог, или, в случая на много от източните абсолютни монархии, самият той е бог; така всяка съпротива срещу управлението му е равносилна на богохулство. Държавното жречество изпълнява основната функция на интелектуалците да осигурява подкрепа и даже да почита като богове владетелите.¹⁵

Друг успешен метод е насаждането на страх от всички други алтернативни системи на управление или от липсата на такава. Сегашните управляващи, се казва, предоставят на гражданите важна услуга, за която те трябва да са им много благодарни – защита срещу спорадични престъпления и грабежи. За да може държавата да защити своето постоянно грабителство, тя наистина е намалила до минимум „частната“ и несистематична престъпност; държавата винаги е пазила ревниво своето положение. През последните векове държавата постига особен успех в насаждането на страх от владетелите на *други* държави. Тъй като земята по цялото земно кълбо е разпределена между различни държави, една от основите доктрини на държавата е да се отъждестви с територията, която управлява. Поради това, че повечето хора обичат родината си, отъждествяването на земята и населението с държавата е начин държавата да използва естественият патриотизъм в своя услуга. В случай, че „Руритания“ бъде нападната от „Валдавия“, първата задача на държавата и нейните интелектуалци е да убеди народа на Руритания, че атаката е именно срещу *него*, а не само срещу управляващата каста. По

професия.“ Виж също Marcus Raskin, "The Megadeath Intellectuals," *New York Review of Books* (November 14, 1963): 6–7.

¹⁴ По този начин историкът Кониърс Рийд в своя реч защитава потъпкването на исторически факти в услуга на „демократичните“ и национални ценности. Рийд заявява, че „тоталната война, независимо дали е топла или студена, прави от всеки войник и зове всеки да изпълни ролята си. Историкът не е освободен от това си задължение повече от физика.“ Read, "The Social Responsibilities of the Historian," *American Historical Review* (1951): 283ff. За критика на Рийд и други особености на придворната история виж Howard K. Beale, "The Professional Historian: His Theory and Practice," *The Pacific Historical Review* (August, 1953): 227–55. Също cf. Herbert Butterfield, "Official History: Its Pitfalls and Criteria," *History and Human Relations* (New York: Macmillan, 1952), pp. 182–224; и Harry Elmer Barnes, *The Court Historians Versus Revisionism* (n.d.), pp. 2ff.

¹⁵ Cf. Wittfogel, *Oriental Despotism*, pp. 87–100. Относно противоположните роли на религията спрямо държавата в древен Китай и Япония виж Norman Jacobs, *The Origin of Modern Capitalism and Eastern Asia* (Hong Kong: Hong Kong University Press, 1958), pp. 161–94.

този начин войната между *владетелите* се превръща във война между *хората*, като всички се изправят в защита на владетеля си заради измамното убеждение, че управляващите пазят *тях*. Механизмът на „национализма“ работи успешно в западната цивилизация едва от няколко века; до неотдавна мнозинството е гледало на войните като на незначителни стълкновения между различни групи благородници.

Много и различни са идеологическите оръжия, които държавата е използвала през вековете. Традицията е едно превъзходно оръжие. Колкото по-дълго успява да се съхрани управлението на една държава, толкова по-силно става това оръжие; тогава династията X или държавата Y вече имат привидната тежест на вековната традиция на своя страна.¹⁶ Почитта към предците тогава се превръща в не толкова изкусен начин на почитане на собствените управници от миналото. Най-голямата заплаха за държавата е независимата интелектуална критика; няма по-добър начин да се задуши тази критика от нападението над всеки изолиран глас, над всеки, който повдига нови съмнения, като осквернител на мъдростта на своите предтечи. Друг силен идеологически инструмент е принижаването на *индивида* и издигането в култ на обществото. Понеже всяка една власт предполага, че тя е приета от мнозинството, то единствената идеологическа заплаха за управлението са един или няколко независими мислители. Новата идея, особено новата критична идея, се появява като мнение, споделяно от малцинство; следователно, държавата трябва да изкоренява тези възгледи като осмива всичко, което се противопоставя на възгледите на масите. Така „слушайте само своите братя“ или „напасвайте се към обществото“ се превръщат в идеологически оръжия за смазване на индивидуалното несъгласие.¹⁷ По този начин, масите никога няма да научат, че новите дрехи на царя не съществуват.¹⁸ За държавата също е важно да направи така, че нейното управление да изглежда неизбежно; дори властта ѝ да не се харесва на хората, тя трябва да се приема с пасивно примирение, както в популярния израз, че „единствените неизбежни неща са смъртта и данъците“. Един начин да се постигне това е като се убедят хората в историческия детерминизъм като опозиция на индивидуалната свобода на волята. Ако Династия X ни управлява, това е защото Ненарушимите закони на историята (или Божията воля, Абсолютът, Материалните производствени сили и т.н.) повеляват

¹⁶ De Jouvenel, *On Power*, p. 22: „Основната причина за подчинението е, че то е станало навик на целия вид... За нас властта е природен факт. От най-ранните дни на писаната история тя винаги е царяла над човешките съдби... управляващите, които властвали над [обществата] в предишни времена, не са изчезвали без да завещаят на своите наследници привилегиите си и без да оставят следи в умовете на хората, които имат кумулативен ефект. Наследяването на правителствата, които през вековете са властвали над едно и също общество, могат да се разглеждат като едно и също основно правителство, което приема различни форми.“

¹⁷ За тези употреби на религията в Китай, виж Norman Jacobs, *passim*.

¹⁸ H.L. Mencken, *A Mencken Chrestomathy* (New York: Knopf, 1949), p. 145: „Всичко [което правителството] може да види в една оригинална идея, е потенциалната промяна, т.е. инвазия в неговите прерогативи. Най-опасният човек за всяко правителство е този, който умее да мисли самостоятелно, без да се влияе от доминиращите суеверия и табути. Почти неизбежно той достига до извода, че властта, която го управлява, е нечестна, безумна и непоносима, и ако човекът е романтик се опитва да го промени. Дори и самият той да не е романтик, то той най-вероятно би разпространил неодобрението към властта сред онези, които са.“

така, а дребните индивиди не могат да направят нищо, за да променят тази неизбежна заповед. За държавата също е важно да насади у своите поданици омраза към всички „конспиративни теории за историята“, понеже търсенето на „конспирации“ означава да се търсят мотивите и да се установи отговорността за историческите злодеяния. В случай че наложената от държавата тирания, подкупност или агресивна война са причинени *не* от управниците на държавата, а от мистериозни и тайни „социални сили“ или от несъвършенствата на света, или ако по някакъв начин всички са отговорни („Всички сме убийци“ гласи един популярен лозунг), то няма причина хората да се възмушават или да въстават срещу такива злодеяния. Освен това атаката срещу „конспиративните теории“ означава, че поданиците ще повярват още по-лековерно в аргументите за „общото благоденствие“, които винаги се излагат от държавата когато тя се занимава с деспотичните си начинания. Една „конспиративна теория“ може да разклати системата, подтиквайки хората да поставят под въпрос идеологическата пропаганда на държавата.

Друг изпитан метод за подчиняване на поданиците на волята на държавата е насаждането на вина. Всяко увеличаване на личното благосъстояние на индивидите бива заклеймявано като „безсъвестна алчност“, „материализъм“ или „прекомерно богатство“, печалбите се обявяват за „експлоатация“ и „лихварство“, взаимно изгодната размяна се отрича като „егоизъм“, а по някаква причина заключението неизбежно е, че повече ресурси трябва да бъдат пренасочени от частния към „публичния сектор“. Предизвиканата вина прави хората по-подготвени да направят точно това. Защото докато индивидите се отдават на „егоистична алчност“, неумението на управниците на държавата да участват в размяната предполагаемо символизира *тяхната* отдаденост на по-висши и благородни каузи – видно е, че паразитният грабеж е по-морален и естетически възвишен от мирната и продуктивна работа.

В нашата светска епоха, божественото право на държавата се замества от призоваването на нов бог – Науката. Сега държавното управление се обявява за свръхнаучно, понеже е планирано от експерти. Но въпреки че днес много по-често се говори за „разум“, отколкото през миналите епохи, това не е истинският разум на индивида и изпълнението на неговата свободна воля; той още е колективистки и детерминистичен и предполага холистични съвкупности и насилствената манипулация на пасивните поданици от техните владетели.

Все по-честата употреба на научен жаргон позволява на интелектуалците на държавата да изграждат мракобесни апологии на държавната власт, които в предишни епохи биха били посрещнати от населението единствено с присмех. Крадецът, който оправдава своя грабеж, заявявайки, че в действителност помага на жертвите си, тъй като неговите харчове подпомагат търговията, ще убеди доста малко хора; когато същата теория обаче е облечена в кейнсиански уравнения и внушителни препратки към „фискалните мултипликатори“, тя за съжаление става доста по-убедителна. И така, атаката над здравия разум продължава като във всяка епоха това се прави по различни начини.

Тъй като идеологическата подкрепа е толкова важна за държавата, тя непрестанно се опитва да впечатли обществото със своята „легитимност“ и да разграничи своите действия от тези на обикновените разбойници. Непрестанният устрем на атаките срещу здравия разум не е случаен, както Менкен ясно посочва: „Обикновеният човек, независимо от останалите му грешки, поне ясно вижда, че управлението е нещо извън

него и извън общността на останалите хора – че то е отделна, независима и враждебна сила, която е под контрола му само отчасти и която е в състояние да му нанесе голяма вреда. Без значение ли е фактът, че ограбването на правителството навсякъде се смята за по-сериозно престъпление от ограбването на човек или фирма? ... Какво стои зад това, мисля, е фундаменталното противопоставяне между правителството и народа, който то управлява. То действа не като група граждани, избрани да вършат общата за цялото население работа, а като отделна и самостоятелна корпорация, чиято основна дейност е да експлоатира населението в името на облагодетелстването на собствените си членове. ... Когато бъде ограбен гражданин, достойният човек бива лишен от плода на своя труд и усилия; когато се ограби правителството, най-лошото, което се случва, е, че определена група мошеници и безделници имат по-малко пари, с които да си играят, отколкото преди. Никой не допуска, че те са изкарали тези пари; за повечето разумни хора тази идея изглежда абсурдна.¹⁹

¹⁹ Пак там, стр 146–47.

Как държавата разширява своите граници

Както Бертран дьо Жувенел мъдро отбелязва, през вековете хората са формирали концепции, предназначени да контролират и ограничават упражняването на държавната власт; ала държавата, използвайки съюзниците си сред интелектуалците, е успяла да трансформира тези концепции една след друга в етикети за легитимност и добродетелност, които е залепила на своите декрети и действия. Първоначално в Западна Европа концепцията за божествената власт на суверена е постановявала, че кралете могат да управляват единствено според божия закон; кралете са превърнали тази концепция в етикет за божествено одобрение за всяко свое действие. Идеята за парламентарна демокрация е създадена като начин народът да контролира абсолютната власт на монарха; накрая парламентът става основна част от държавата и всяко негово действие е напълно неограничено. Както дьо Жувенел заключава: „Много теоретици на върховната власт са разработили един... от тези ограничителни механизми. Но в крайна сметка всяка една от тези теории рано или късно е загубвала първоначалната си цел и се е превръщала просто в трамплин към властта, осигурявайки мощна подкрепа на невидимия суверен, с когото е можела с времето успешно да се отъждестви.“²⁰

Същото се случва и с други доктрини: „естествените права“ на индивида, защитавани от Джон Лок и Закона за правата, се превръщат в етатисткото „право на работа“; утилитаризмът, от аргумент за свободата става довод срещу съпротивата против държавната инвазия в свободите и т.н.

Определено най-амбициозният опит да се наложат ограничения на държавата са Законът за правата и останалите рестриктивни части на американската конституция, в които вписаните лимити на правителството са се превърнали във фундаменталния закон, който да се тълкува от съда, уж независим от останалите органи на правителството. Всички американци са запознати с процеса, чрез който заложените в Конституцията граници на държавата бяха постоянно разширявани през последния век. Но малцина са били така проникателни, както професор Чарлс Блек, за да видят, че посредством този процес държавата напълно е трансформирала самия съдебен контрол от ограничителен механизъм в още един инструмент за осигуряване идеологическа легитимност на действията си. Защото ако съдебното постановление за „противоконституционност“ е голяма пречка за правителствената власт, имплицитното или експлицитното съдебно отсъждане за „конституционност“ е могъщо оръжие за увеличаването на публичното одобрение на все по-голямата власт на правителството.

В началото на своя анализ проф. Блек посочва огромната необходимост от „легитимност“ на всяко правителство, за да може то да се задържи на власт, като тази легитимация означава просто приемане на правителството и действията му от мнозинството.²¹ Приемането на легитимността става сериозен проблем в страна като Съединените щати, където „значителни ограничения са вградени в теорията, върху която почива правителството“. Това, което е необходимо, добавя Блек, е средство, чрез което правителството да увери обществото, че нарастващото му могъщество е наистина

²⁰ De Jouvenel, *On Power*, pp. 27ff.

²¹ Charles L. Black, Jr., *The People and the Court* (New York: Macmillan, 1960), pp. 35ff.

„конституционно“. И това, завършва той, е главната историческа функция на съдебния контрол.

Нека видим как Блек илюстрира проблема: „Най-големият риск [за правителството] е широко разпространеното сред населението недоволство, чувството на възмущение и загубата на морална власт от правителството като такава, независимо колко дълго тя е поддържана чрез насилие или по инерция, или поради липсата привлекателна и незабавно постижима алтернатива. Почти всеки, живеещ при правителство с ограничена власт, трябва рано или късно да бъде подчинен на някакво действие на правителството, което, според личното му мнение, счита, че е извън правомощията на държавата или категорично ѝ е забранено. Човекът е принуден да служи в армията, макар да не открива нищо в Конституцията относно военната повинност. ... На фермера се заповядва колко пшеница може да засее; той вярва и открива, че някои уважавани адвокати също са на мнение, че правителството има не по-голяма власт да му нарежда колко пшеница може да отглежда, отколкото да казва на дъщеря му за кого може да се омъжи. Човек е изпратен във федералния затвор, защото е казал това, което е искал, и крачейки в килията си декламира: ... „Конгресът не трябва да приема закони, които ограничават свободата на словото.“ ... На бизнесменът се заповядва за колко пари може и трябва да продава бутилката мляко.“

Опасността е достатъчно реална, така че всеки от тези хора (а кой не спада към тях?) ще изправи срещу концепцията за ограничено правителство действителността (както я вижда) на фрапантни прекрачвания на границите и ще достигне до очевидното заключение за статута на правителството си по отношение на легитимността му.²²

Държавата се справя с тази опасност, издигайки тезата, че една агенция трябва да взема крайното решение за конституционността и че тази агенция, в крайна сметка, *трябва да е* част от федералното правителство.²³ Защото докато привидната независимост на федералната съдебна система е играела решаваща роля за превръщането на действията ѝ буквално в „свето писание“ за по-голямата част от хората, също и винаги е вярно, че съдиите са част от правителствения апарат и се назначават от изпълнителната и законодателната власт. Блек признава, че това означава, че държавата се е произвела за съдия по собствените си дела, нарушавайки по този начин основния правен принцип за търсене на справедливо решение. Той категорично отрича възможността за друга алтернатива.²⁴

²² Пак там, с. 42-43.

²³ Пак там, с. 52: „Основната и най-необходима функция на [върховния] съд е валидизирането, а не отхвърлянето. Това, от което се нуждае правителството с ограничена власт, изначално и винаги, е някакво средство за уверяване на хората, че е предприело всички възможни мерки да остане в границата на правомощията си. Това е условието за неговата легитимност, а в дългосрочен план легитимността му е условието да съществува. През историята си съдът е действал като начин за узаконяване на правителството.“

²⁴ За Блек такава „решение“, макар и парадоксално, е очевидно: „Крайната власт на държавата... трябва да свършва там, където законът я спира. Но кой ще сложи границите и кой ще наложи спазването им на най-могъщата власт? Що за въпрос, самата държава, разбира се, чрез съдиите и законите си. Кой контролира умерените? Кой учи мъдрите?“ (Пак там, с. 32-32.)

И: „Когато в една суверенна държава въпросите се отнасят до правителствената власт, не е възможно да се избере арбитър, който не е част от правителството. Всяко национално правителство, дотолкова, доколкото е такава, трябва да има последната дума за своите собствени правомощия.“ (Пак там, с. 48-49.)

Блек добавя: „Проблемът, тогава, е да се измислят такива правителствени начини за вземане на решения, които [да се надяваме] ще намалят до търпим минимум интензитета на възраженията срещу това, че правителството е съдия по делата си. Постигнали това, можете само да се надявате, че тези възражения, *макар и все още теоретично състоятелни* [курсив – М.Р.], на практика ще загубят достатъчно от мощта си, така че легимиращата роля на институциите, вземащи решения, да бъде приета.“²⁵

В последния анализ Блек намира постигането на справедливост и легитимност при отсъжданията на държавата по собствените ѝ дела за „нещо като чудо“.²⁶

Прилагайки тази теза към известния конфликт между върховния съд и Новия курс на Рузвелт, професор Блек остро критикува колегите си, които подкрепят Новия курс, за тяхната недалновидност при осъждането на съдебното възпрепятстване: „... [с]тандартната версия на историята за Новия курс и съда, макар по своему да е точна, измества акцента. ... Тя се фокусира върху трудностите; почти забравя как се развива цялата ситуация. Крайният резултат е бил [и това искам да подчертая], че след двадесет и четири месеца на спорове... Върховният съд, без ни най-малка промяна в закона за неговия състав или дори в пристава, *постави утвърдителния печат за легитимността на Новия курс и на една изцяло нова концепция за правителството в Америка.*“²⁷

По този начин Върховният съд успява да затвори устите на голяма част от американците, които са имали сериозни конституционни възражения против Новия курс: „Разбира се, не всеки е бил удовлетворен. Хубавият принц Чарли, защитник на конституционно командваната лесе фер икономика, все още вълнува сърцата на неколцина фанатици в страната на холеричната нереалност. Но вече няма никакво значително или опасно обществено съмнение относно конституционната власт на Конгреса да прави каквото иска с националната икономика...“

Не е съществувал друг начин, освен Върховния съд, за да се узакони Новия курс.²⁸

Както Блек признава, Джон К. Калхън е бил един важен политически теоретик, който разпознава – до голяма степен преди всички останали – явната вратичка в конституционното ограничаване на правителството, чрез оставянето на последната дума във властта на Върховния съд. Калхън не бил доволен от „чудото“, а вместо това пристъпва към задълбочен анализ на конституционния проблем. В своя трактат „Disquisition“, Калхън описва присъщия на държавата навик да нарушава границите на подобни конституции: „Писаната конституция със сигурност има много и значителни предимства, но е голяма грешка да се предполага, че самото включване на разпоредби, които да определят и да ограничат властта на правителството, *без да се включват тези,*

²⁵ Пак там, с. 49.

²⁶ Това придаване на чудодейна сила на правителството напомня за начина, по който Джеймс Бърнал обосновава съществуването на правителството чрез мистицизъм и ирационалност: „В древните времена, преди илюзията за научност да поквари традиционната мъдрост, основателите на градове са били познати като богове или полубогове... Нито източникът, нито аргументирането на правителството може да се постави в напълно рационални граници... защо трябва да приемам наследствеността, демокрацията или който и да е друг принцип за легитимност? Защо един принцип да оправдава властването на някой човек над мен?... Аз приемам принципа... защото го приемам, защото това е начинът днес и който винаги е бил.“ James Burnham, *Congress and the American Tradition* (Chicago: Regnery, 1959), pp. 3–8. Ами ако някой не приема този принцип? Какъв ще бъде „начинът“ тогава?

²⁷ Блек, *The People and the Court*, с. 64.

²⁸ Пак там, с. 65.

за чиято защита те са вписани чрез средствата на налагането на тяхното спазване [курсив – М.Р.], ще бъде достатъчно, за да предотврати злоупотребата с власт от страна на доминиращата партия. Като партия с мнозинство в правителството, тя ще подкрепя, чрез същата тази конституция, според която правителството трябва да пази обществото, предоставените ѝ от конституцията правомощия, и ще се противопоставя на рестрикциите, предназначени да я ограничат. ... Обратно, една по-малка или слаба партия би постъпила по противоположния начин и би разглеждала [ограниченията] като основен инструмент за защита от доминиращата партия. ... Но когато няма никакви средства, с които да принудят управляващата партия да съблюдава ограниченията, единственото възможно решение би било стриктното тълкуване на конституцията. ... На това властващата партия би се противопоставила с по-либерално тълкуване. ... Това би бил сблъсък на две разбирания – едното целящо да намали, а другото да увеличи властта на правителството до краен предел. Но от каква полза би било стриктното тълкуване на конституцията от страна на опозиционната партия, при все че то е противопоставено срещу по-свободното ѝ тълкуване от страна на мнозинството, когато едните имат цялата власт на правителството, за да узаконят своето тълкуване, докато другите са лишени от всякакви средства, с които биха могли да приложат своята интерпретация? Няма съмнение какъв ще е резултатът при толкова неравно състезание. Партията, подкрепяща рестрикциите, би била победена... ограниченията, в крайна сметка, ще се анулират и правителството ще бъде превърнато в такова с неограничена власт.²⁹

Професор Дж. Алън Смит е сред един от малкото политолози, оценили анализите на Конституцията на Калхън. Смит отбелязва, че Конституцията е създадена със съответните вградени регулаторни механизми, за да се ограничи всяко правителствено правомощие и въпреки това по-късно е създаден Върховният съд, който има монополната власт върху окончателната интерпретация. Ако Федералното правителство е било създадено, за да контролира дали отделните щати навлизат в личната свобода на индивидите, то кой трябва да контролира федералната власт? Смит подчертава, че имплицитно, чрез идеята за разделение и взаимен контрол, залегнала в Конституцията, е заложено виждането, че на никой орган на правителството не може да бъде давана последната дума по тълкуването: „Хората са приели, че на новото правителство не може да бъде позволено да определя границите на собствената си власт, тъй като това би дало върховенство не на Конституцията, а на него.“³⁰

Решението, препоръчано от Калхън (и повторено през този век от писатели като Смит) е, разбира се, популярната доктрина за „съгласуваното мнозинство“. Ако някое влиятелно заинтересовано малцинство в страната, особено щатското правителство, счита, че федералното правителство надвишава своите правомощия и му вреди, малцинството би имало правото на вето върху това използване на властта като противоконституционно. Приложена към държавното управление, тази теория включва

²⁹ Calhoun, *A Disquisition on Government* (Ню Йорк, 1953), с. 25–27. Виж също Murray N. Rothbard, *Conservatism and Freedom: A Libertarian Comment* (1961), с. 219.

³⁰ J. Allen Smith, *The Growth and Decadence of Constitutional Government* (Ню Йорк, 1930), с. 88. Смит добавя: „... било е очевидно, че където конституционните разпоредби имат за цел да ограничат властта на правителствения орган, те могат да бъдат ефективно анулирани, ако тяхната интерпретация и тълкуване бъдат оставени на тези, за чието ограничаване са предназначени. Ясно е, че здравият разум изисква никой правителствен орган да не може да определя собствените си правомощия. Очевидно, здравият разум и „чудесата“ имат съвсем различно виждане за правителството.“ (с. 87).

правото да се „нулифицира“ федералният закон или отсъждането в рамките на щатската юрисдикция.

Хипотетично, произтичащата от това право конституционна система би трябвало да гарантира, че Федералното правителство ще следи за всяка щатска инвазия в правата на индивидите, докато в същото време щатите ще контролират прекомерното федерално вмешателство в живота на хората. И все пак, въпреки че тези ограничения биха били по-ефективни от действащите днес, има много трудности и проблеми в решението, предложено от Калхън. Ако действително малцинствата трябва по закон да имат право на вето по въпросите, които ги засягат, тогава защо да се ограничаваме само до щатите? Защо не дадем право на вето и на областите, градовете или кварталите? Освен това, има не само регионални интереси, а също професионални, социални и т.н. Какво да кажем за пекарите или таксиметровите шофьори, или за представителите на която и да е друга професия? Не трябва ли и *на тях* да бъде позволено да налагат вето по въпросите, свързани със собствените им животи? Това ни довежда до важното заключение, че теорията за нулификацията поверява механизмите за регулирането на *самите правителствени агенции*. Нека не забравяме, че федералните и щатските правителства, респективно и техните отдели, все пак са държавни и се ръководят по-скоро от собствените си държавни интереси, отколкото от интересите на отделните граждани. Какво ще попречи на системата на Калхън да работи по точно обратния начин, при който щатите *тиранизират* собствените си граждани и налагат вето на федералното правителство, когато то се намеси и опита да *спре* тиранията им? Или ако щатите бъдат покорени от федерална диктатура? Как ще бъде предотвратено създаването на взаимно изгодни споразумения между федералното и щатското правителство за съвместна експлоатация на гражданите? И дори ако на частни професионални групи бъде дадена някаква форма на „функционална“ представителност в правителството, как те ще бъдат спрени да използват държавата, за да получават субсидии и други специални привилегии за себе си или да наложат принудителни картели на собствените си членове?

Накратко, Калхън не развива достатъчно своята иновативна теория за конкуренцията на властите: той не я свежда до самия *индивид*. Ако, в крайна сметка, индивидът е този, чиито права ще бъдат защитавани, тогава е логично тази теория да позволява на всеки индивид да налага вето; т.е. някаква форма на принципа за единодушие. Когато Калхън пише, че трябва да е „невъзможно да се състави или запази действащото правителството без взаимното съгласие на всички“, той, може би несъзнателно, достига именно до такова заключение.³¹ Но подобни разсъждения започват да ни отдалечават от задачата ни, защото в края на този път се намират политически системи, които едва ли изобщо могат да се нарекат „държави“.³² Така, както правото на държавата на нулификация логически

³¹ Calhoun, *A Disquisition on Government*, с. 20–21

³² В последните години срещу принципа на съгласуваното мнозинство се надигна възраждане, в частност в трудовете на професор Джеймс Бюканън. В настоящата ситуация, обаче, прилагайки го само към промените в статуквото, но не и към съществуващите закони, може да даде резултат само в посока трансформиране на концепцията за границите в празни приказки. Ако принципът на съгласуваното мнозинство бъде прилаган само, за да се променят закони и декрети, същността му се променя напълно. Cf. James Buchanan and Gordon Tullock, *The Calculus of Consent* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1962)

предполага нейното право на *отделяне*, правото на вето на индивида включва правото на всеки един да се отдели от държавата, под чиято власт живее.³³

По този начин държавата неизменно показва поразителния си талант да разпростира властта си отвъд всички граници, които биха могли да ѝ бъдат наложени. Тъй като тя, по необходимост, се издържа от принудителното конфискуване на частен капитал и тъй като нарастването ѝ задължително включва все по-голямо навлизане в личното пространство на отделните индивиди и частните предприятия, трябва да отбележим, че държавата е дълбоко и изначално *антикапиталистическа*. В известен смисъл нашата позиция е противоположна на марксисткото твърдение, че държавата е „изпълнителният комитет“ на управляващата в настоящия момент класа, предполагаемо – на капиталистическата. Вместо това държавата – организацията на политическите средства – представлява и е източникът на „управляващата класа“ (по-точно, на управляваща *каста*) и винаги е противопоставена на *истинския* частен капитал. Следователно, можем да се съгласим с де Жувенел: „Само онези, които не познават никое друго време, освен своето, които са напълно непросветени за същността на силите, действащи от хиляди години, биха приели тези неща [национализацията, подоходното облагане и т.н. – М.Р.] като плод на конкретен набор от доктрини. Те, всъщност, са нормалните проявления на властта и по своята природа въобще не са по-различни от плякосването на манастирите от Хенри VIII. В сила е същият принцип – гладът за власт, жаждата за ресурси; при всички тези действия са налице общи черти, включително бързото издигане на тези, които разпределят пляката. Без значение дали е социалистическа, или не, властта винаги трябва да е във война с капитализма и да плякосва акумулираното от него благосъстояние; по този начин тя се подчинява на законите на природата си.“³⁴

³³ Herbert Spencer, “The Right to Ignore the State,” in *Social Statics* (New York: D. Appleton, 1890), c. 229-39.

³⁴ De Jouvenel, *On power*; c. 171

От какво се страхува държавата

Това, от което се страхува държавата най-много, разбира се, е всяка фундаментална заплаха за нейната власт и съществуване. Смъртта на някоя държава може да настъпи по два основни начина: (а) чрез завладяването ѝ от друга държава или (б) чрез свалянето на властта от собствените ѝ граждани посредством революция – накратко чрез война или революция. Войната и революцията, като двете основни заплахи, неизменно тласкат държавните управници към максимални усилия и колкото се може повече пропаганда сред хората. Както бе казано по-горе, трябва винаги да се използват всички средства, за да се мобилизират хората за защита на държавата, вярвайки, че те защитават себе си. Измамата в тази идея става очевидна, когато се упражнява военната повинност срещу онези, които отказват да се „защитават“ и са, следователно, принудени насила да се присъединят към държавната военна банда: излишно е да добавяме, че никаква „защита“ не им е разрешена срещу този акт на „собствената“ им държава.

По време на война властта на държавата нараства максимално и под лозунгите за „защита“ и „извънредно положение“ тя може да наложи тирания върху обществото, на каквато то открито би се противопоставило в мирно време. Така, войната предоставя много изгоди за една държава и, действително, всяка съвременна война е донесла на воюващите народи трайно наследство от тежко държавно бреме върху обществото. Нещо повече, войната предлага на държавата изкушаващи възможности за завладяване на нови територии, над които да упражнява монопол върху насилието. Рудолф Бърн определено е много прав, когато пише, че „войната е здравето на държавата“, но за всяка държава войната може да донесе или здраве, или смъртоносна рана.³⁵

Можем да проверим хипотезата, че държавата до голяма степен е заинтересована да защити *себе си*, а не своите поданици, като зададем въпроса: Коя категория престъпления държавата преследва и наказва най-сурово – престъпленията срещу частните граждани или престъпленията срещу самата *нея*? Най-тежките престъпления, които присъстват в държавния понятиен апарат, почти неизбежно не са посегателствата върху личността или собствеността, а заплахите срещу нейното благополучие, например измяната, дезертирането на войник при противника, неявяването пред наборната комисия, подривната дейност и конспирацията, убийството на държавен ръководител или икономическите престъпления срещу държавата, като печатането на фалшиви пари или укриването на данъци. Или сравнете степента на фанатизма, с който се преследва човек, нападнал полицаи, с усилията, които държавата полага при нападение над обикновен гражданин. Любопитно е, при все това, че държавата открито дава приоритет на

³⁵ Видяхме, че от съществена важност за държавата е подкрепата на интелектуалците, а това включва подкрепа срещу двете големи заплахи за държавата. Така, за ролята на американските интелектуалци при влизането на Америка в Първата световна война, виж Randolph Bourne, “The War and the Intellectuals,” in *The History of a Literary Radical and Other Papers* (New York: S.A. Russell, 1956), pp. 205–22. Както Бърн заявява, често използван метод от интелектуалците за спечелване подкрепа за действията на държавата е да се канализира всяка дискусия в рамките на основните елементи на държавната политика и да се обезкуражи всяка фундаментална или цялостна критика на тази политика.

собствената си защита спрямо защитата на обществото, но това смайва малко хора като несъвместимо с предполагаемата ѝ *raison d'être*.³⁶

³⁶ Както Менкен го излага в своя неподражаем стил: „Тази банда („експлоататорите, наречени правителство“) е добре предпазена от наказание. Дори и най-тежките кражби (от страна на правителството – бел. ред.), даже когато са извършени за частна печалба, не са особено наказуеми според законите ни. От първите дни на Републиката по-малко от дузина нейни членове са били подложени на импийчмънт и едва колцина странни чиновници изобщо са били вкарвани в затвора. Броят на хората, лежащи в Атланта и Лийвънуърт за бунтуване срещу посегателствата на правителството винаги е десетки пъти по-голям от броя на държавните бюрократи, обвинени за изнудване на данъкоплатците за собствена изгода.“ (Mencken, *A Mencken Chrestomathy*, pp. 147–48)

За цветущо и забавно описание на липсата на защита за индивида срещу посегателствата върху свободата му от неговите „защитници“ виж Н.Л. Менкен, “The Nature of Liberty,” in *Prejudices: A Selection* (New York: Vintage Books, 1958), pp. 138–43.

Как държавите се отнасят една към друга

Тъй като територията на Земята е разпределена между различните държави, междудържавните отношения трябва да заемат значителна част от времето и енергията на държавата. Естествената тенденция е държавата да разширява своята власт като във външен план експанзията се осъществява посредством завладяване на територии. Освен ако на една територия няма установена държава или не е населена, присъщо на всяка такава експанзия е да включва сблъсък на интереси между една група от държавни управници и друга. Само едната група от управници може да получи монопол над насилието над която и да е дадена територия в даден момент: пълна власт над територия от Държавата X може да бъде получена единствено посредством отблъскването на Държавата Y. Войната, макар и рискована, ще бъде винаги присъща на държавите като се прекъсва само от периоди на мир и от смяната на съюзите и коалициите между държавите.

Видяхме, че „вътрешният“, или „домашният“, опит за ограничаване на държавата между седемнадесети и деветнадесети век е достигнал своята най-висша форма в конституционализма. Неговият „чуждестранен“ двойник, или „двойникът по външните работи“, е развитието на „международното право“, най-вече на такива негови форми като „законите за водене на война“ и „правата на неутралните държави“.³⁷ Някои аспекти на международното право първоначално са били изцяло частни, произтичащи от нуждата на търговците на едро и дребно навсякъде да защитят своята собственост и да урегулират споровете. Примери за това са военно-морското и търговското право. Но дори правителствените правила са се появили доброволно и не са били наложени от някаква интернационална свръх-държава. Целта на „закона за водене на война“ е била да ограничи междудържавното унищожение до *самия държавен апарат*, като по този начин предпазва невинната „цивилна“ общеност от клането и опустошението на войната. Целта на създаването на правата на неутралните държави е била да предпази частната цивилна международна търговия дори с „вражески“ страни от това да бъде унищожена от някоя от воюващите страни. Основната цел тогава е била да се ограничи обхватът на всяка война и в частност да се намали разрушителното ѝ въздействие върху частните граждани на неутралните и дори воюващите държави.

Юристът Ф. Вийл очарователно описва такова „цивилизовано воюване“, тъй като то за кратко процъфтява в Италия през петнадесети век: „[Б]огатите граждани и търговци в средновековна Италия са били твърде заети да правят пари и да се наслаждават на живота, за да се заемат с трудностите и опасностите на военната служба. Поради това те са възприели практиката да наемат войници, които да водят битките вместо тях и бидейки спестовни и предприемчиви хора, те освобождавали своите наемни войници веднага щом техните услуги можели да бъдат заменени. Поради това, войните били водени от армии, наемани за всяка кампания. ... За първи път да бъдеш войник е станало разумна и сравнително безопасна професия. Генералите от този период са правели маневри един срещу друг, често с ненадминато умение, но когато някой е вземал

³⁷ Това трябва да се разграничава от съвременното международно право, което поставя ударението върху разширяването на войната чрез понятия като „колективната сигурност“.

преимущество, опонентът му обикновено се е оттеглял или се е предавал. Било е всепризнато правило, че един град може да бъде плячкосан, само ако е отвърнал със съпротива: имунитетът винаги е можел да бъде закупен чрез плащане на откуп. ... Като естествена последица от това, нито един град не се съпротивлявал, тъй като е било ясно, че правителство, което не може да предложи защита на гражданите си, е губило тяхната преданост. Цивилните не са имали кой знае от какво да се страхуват по време на война, тъй като в нея са участвали само професионални войници.³⁸

Почти пълното отделяне на частния гражданин от войните между държавите в Европа от осемнадесети век е изтъкнато от Неф: „Дори пощенските връзки не са били успешно прекъсвани задълго по време на война. Писмата са се разпространявали без цензура, със свобода, която удивлява ума на човека от двадесети век. ... Поданиците на две воюващи нации са разговаряли един с друг, когато са се срещали, а когато не са могли да се срещнат са си кореспондирали не като врагове, а като приятели. Едва ли е съществувало тогава съвременното понятие, че... поданиците на която и да е воюваща страна, в известен смисъл, са отговорни за военните действия на техните управници. Нито пък воюващите управници са имали никакви сигурни средства да възпрепятстват общуването с поданиците на врага. Старите инквизиционни практики на шпионажа във връзка с религията и вярванията изчезвали и никаква подобна разузнавателна дейност по отношение на политическите и икономическите отношения дори не е имало. Паспортите били първоначално създадени, за да осигурят сигурно поведение по време на война. През по-голямата част на осемнадесети век рядко е минавало през ума на европейците да се откажат от пътуването си в чужда страна, с която тяхната е воювала в момента.“³⁹

Тъй като е ставало все по-ясно, че търговията е била от полза за двете страни, при военното дело през осемнадесети век също се е наблюдавала значителна „търговия с врага“.⁴⁰

До каква степен държавите са развили правилата на цивилизованата война през този век не се нуждае от описание тук. В съвременната ера на тотална война, в съчетание с технологията за масово унищожение, самата идея да се води война, ограничена до държавния апарат, изглежда дори по-странна и остаряла, отколкото оригиналната Конституция на Съединените щати.

Когато държавите не са във война, често са нужни договори, които да сведат до минимум противоречията. Една от доктрините, която учудвашо е получила голямо одобрение, е тази за предполагаемата „святост на съглашенията“ (“sanctity of treaties”). Тази концепция се разглежда като двойник на „светостта на договорите“ (“sanctity of

³⁸ E.J.P. Veale, *Advance to Barbarism* (Appleton, Wis.: C.C.Nelson, 1953), p. 63. Проф. Неф описва по подобен начин войната на Дон Карлос, водена в Италия от Франция, Испания и Сардиния срещу Австрия през осемнадесети век: „при обсадата на Милано от съюзниците и няколко седмици по-късно в Парма... враждуващите армии се срещат в ожесточена битка извън града. При нито една от тези битки симпатиите на жителите не са били повлияни от едната или от другата страна. Единственият им страх бил, че войските на някоя от армиите може да преминат през портите и да плячкосват. Страхът се оказал безпочвен. По време на сражението при Парма гражданите изтичали до градските стени, за да наблюдават битката отвън на полето.“ (John U. Nef, *War and Human Progress* [Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1950], p. 158) Виж също Hoffman Nickerson, *Can We Limit War?* (New York: Frederick A. Stroke, 1934).

³⁹ Nef, *War and Human Progress*, p. 162.

⁴⁰ Пак там, стр. 161. В защита на търгуването с врага от водачите на американската революция виж Joseph Dorfman, *The Economic Mind in American Civilization* (New York: Viking Press, 1946), vol. 1, pp. 210–11.

contracts”). Но съглашението и истинският договор нямат нищо общо. Договорът прехвърля, ако трябва да сме по-точни, право върху частна собственост. Тъй като държавата в никакъв смисъл не „притежава“ своя териториален район, всеки договор, който тя сключва, не прехвърля права на собственост. Ако например г-н Джоунс продаде или даде своята земя на г-н Смит, наследниците на Джоунс не могат легитимно да предявят иск към наследниците на Смит и да твърдят, че земята е по право тяхна. Собствеността вече е била прехвърлена. Договорът на стария Джоунс автоматично обвързва Джоунс Младши, защото първият вече е прехвърлил собствеността. Поради това, Джоунс Младши не може да предяви иск за собственост. Той може да предяви иск само към онова, което е наследил от баща си, а старият Джоунс може само да завещае собственост, която той все още притежава. Но ако на определена дата правителството на, да кажем Руритания, е принудено, или дори подкупено, от правителството на Валдавия да предаде част от своята територия, е абсурдно да се твърди, че правителствата или жителите на двете страни завинаги са лишени от правото да поискат обединение на Руритания на основание светостта на съглашението. Нито хората, нито земята в северозападна Руритания не са собственост на нито едно от двете правителства. Като следствие от това, едно правителство не може да обвърже с някакво деяние от миналото едно последващо правителство чрез съглашение. Така, революционно правителство, което свали краля на Руритания, трудно може да бъде държано отговорно за кралските действия или дългове, защото правителството не е, както едно дете е, истински наследник на собствеността на своя предшественик.

Историята като съревнование между държавната власт и властта на обществото

Така както двете основни и взаимно изключващи се отношения между хората са мирното сътрудничество или принудителната експлоатация, производството или хищничеството, така и историята на човечеството, в частност икономическата му история, може да бъде разглеждана като съревнование между тези два принципа. От една страна стоят творческата продуктивност, мирния обмен и сътрудничеството; от другата страна – принудителна диктатура и хищничеството над тези социални отношения. Алберт Джей Нок уместно е назовава тези съревноваващи се сили „власт на обществото“ и „държавна власт“.⁴¹ Социалната власт е властта на човека над природата, съвместното преобразуване на природните ресурси и разбирането на природните закони за облагодетелстването на всички участващи индивиди. Социалната власт е *власт над природата*, жизнените стандарти, постигнати от човека посредством взаимен обмен. Държавната власт, както видяхме, е принудителното и паразитно изземване на тази продукция – изземването на плодовете на обществото в полза на непродуктивните (всъщност антипродуктивните) управници. Докато властта на обществото се разпростира над природата, държавната власт е *власт над човека*. През историята човешките производствени и творчески сили отново и отново са създавали нови начини за преобразуване на природата в полза на човека. Това са били времената, в които властта на обществото е господствала над държавната власт и когато степенята на посегателство от държавата върху обществото е била намалена. Но винаги, след по-голямо или по-малко забавяне, държавата е навлизала в тези нови области, за да осакати и из земе за пореден път властта на обществото.⁴² Ако периодът от седемнадесети до деветнадесети век за много западни държави е бил период на засилване на обществената власт, като в следствие на това настъпва увеличаване на свободата, мира и материалното благоденствие, двадесети век е предимно период, в който държавната власт е наваксала – със съответното връщане към робството, войната и унищожението.⁴³

В този век човешката раса за пореден път се изправя пред отровното властване на държавата – държавата, която сега е въоръжена с плодовете човешките творчески сили, иззети и извратени за нейните собствени цели. Последните няколко века бяха епоха, през

⁴¹ Върху концепциите за държавна власт и социална власт виж Albert J. Nock, *Our Enemy the State* (Caldwell, Idaho: Saxton Printers, 1946). Също виж Nock, *Memoirs of a Superfluous Man* (New York: Harpers, 1943) и Frank Chodorov, *The Rise and Fall of Society* (New York: Devin-Adair, 1959)

⁴² Сред постоянното редуване на разширяване или свиване, държавната винаги се уверява, че завзема и удържа определени „командни пунктове“ в икономиката и обществото. Сред тези командни пунктове са монополът върху насилието, монополът върху върховната съдебна власт, комуникационните канали и транспорта (пощи, пътища, реки, въздушни трасета), напоителните системи в Ориенталските деспотства и образованието – за да моделира мненията на своите бъдещи граждани. В модерната икономика парите са най-важният команден пункт.

⁴³ Паразитният процес на „наваксването“ е бил почти открито пропагандиран от Карл Маркс, който приема, че социализмът трябва да бъде установен посредством изземването на капитал *предварително натрупан* от капитализма.

което човекът опита да постави конституционни и други ограничения на държавата, само за да разбере, че всички подобни опити се оказват неуспешни. От всички многобройни форми, които правителствата са имали през вековете, от всички концепции и институции, които са изпробвани, нито една не е успяла да задържи държавата под контрол. Проблемът с държавата е очевидно толкова далеч от разрешаване, колкото е бил винаги. Вероятно трябва да бъдат проучени нови начини за изследване, ако изобщо е възможно успешното и окончателно решаване на проблема с държавата.⁴⁴

⁴⁴ Разбира се, задължителен елемент на такова решение трябва да бъде разпадането на съюза между интелегенцията и държавата посредством създаването на центрове за интелектуални изследвания и образование, които да са независими от държавната власт. Кристофър Доусън отбелязва, че големите интелектуални движения на Ренесанса и Просвещението са били постигнати с работа извън, а понякога и против утвърдените университети. Академичните среди на новите идеи са били създадени от независими покровители. Виж Christopher Dawson, *The Crisis of Western Education* (New York: Sheed and Ward, 1961).